

STEPHEN
KING

**ZELENA
MILJA**

Prevela Ana Drenjanin

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2018.

I DEO

DVE MRTVE DEVOJČICE

Dogodilo se to 1932, kad je državni zatvor još bio na Hladnoj planini. A tu je, naravno, bila i električna stolica.

Zatvorenici su na njen račun pravili viceve, onako kako ih ljudi uvek prave na račun nečega čega se plaše, ali od čega ne mogu pobeći. Zvali su je Vesela Varnica. Sipali su štoseve o računima za struju i o tome kako će te jeseni upravnik Murs na Dan zahvalnosti na njoj spremi večeru, jer mu je žena Melinda bolesna pa ne može da kuva.

Ali onima koji su na tu stolicu stvarno morali da sednu humor se iz te situacije gubio glavom bez obzira. Za vreme boravka u zatvoru Hladna planina predsedavao sam nad sedamdeset osam pogubljenja (to je jedini broj kod kojeg se nikad nisam zbunio; pamtiću ga i na samrtnoj postelji), i verujem da je većini tih ljudi istina o tome šta im se dešava doprla do svesti tek kad su im gležnjeve zakovali za debele hrastove noge Vesele Varnice. Tad bi im najednom nadošla spoznaja (videlo bi se kako im raste u očima, kao svojevrsan hladni očaj) da su im rođene noge završile karijeru. Kroz njih je još tekla krv, mišići su još bili jaki, ali je s njima ipak bilo gotovo; nikad više neće prepešačiti još jednu milju u prirodi niti zaplesati s devojkom pri stavljanju ambara pod krov. Klijenti Vesele Varnice do spoznaje o sopstvenoj smrti dolazili su od gležnjeva naviše. A kad bi završili sa rasplinutim i većinom nepovezanim poslednjim rečima, na glavu bi im se spustila svileni crna vreća. Ona je navodno tu bila zbog njih, mada sam ja oduvek verovao da je ona tu zapravo zbog nas, da im ne bismo videli onu jezivu plimu u očima, plimu koja je dolazila sa spoznajom da će umreti savijenih kolena.

U Hladnoj planini nije bilo Odeljenja za smrt, postojao je samo Blok E, odvojen od ostala četiri i otprilike četiri puta manji, sagrađen od cigle

a ne od drveta, i s užasnim krovom od golog metala koji bi na letnjem suncu blistao poput deliričnog oka. Unutra je bilo šest ćelija, po tri sa svake strane širokog središnjeg prolaza, i svaka je bila skoro dvaput veća od ćelija u ostala četiri bloka. I sve su bile jednokrevetne, što je za jedan zatvor bio prelep smeštaj (posebno tridesetih godina), ali bi njihovi stanovnici rado svoje ćelije zamenili za ćelije u bilo kojem od preostala četiri bloka. Verujte mi na reč, zaista bi ih zamenili.

Tokom svih onih godina koje sam proveo kao šef tog bloka, nijednom nije bilo zauzeto svih šest ćelija – zahvaljujem bogu i na sitnim milostima. Četiri je bio maksimum, i u njima su bili pomešani belci i crnci (u Hladnoj planini među živim mrtvacima nije bilo segregacije), i to je bila upravo parcela pakla. Jedan od stanovnika bila je i žena, Beverli Makol. Bila je crna kao kec pik, i lepa kao greh koji nikad nisi imao petlje da počiniš. Izdržala je šest godina muževljevog premlaćivanja, ali njegovo švrljanje nije mogla da podnosi nijedan dan. Iste večeri kad je otkrila da je vara, sačekala je nesrećnog Lestera Makola, koga su njegovi pajtaši (a verovatno i njegova krajnje kratkotrajna ljubavnica) znali pod imenom Rezač, stojeći na vrhu stepenica koje su vodile do stana nad njegovom berbernicom. Pričekala je da napola skine ogrtač, i onda mu prosula neverna creva po dvobojnim cipelama. Pritom se poslužila baš jednom od njegovih britvi. Uveče, dva dana pre nego što je trebalo da sedne na Veselu Varnicu, pozvala me je u svoju ćeliju i rekla da ju je u snu posetio njen afrički duhovni otac. On joj je rekao da odbaci svoje ropsko ime i umre pod slobodnim imenom Matuomi. Tako je glasio njen zahtev, da joj u smrtnoj presudi ime pročitamo kao Beverli Matuomi. Pretpostavljam da joj njen duhovni otac nije dao nikakvo lično ime, ili bar ona nije znala da ga izmisli. Ja sam rekao da može, da nema problema. Sve te godine odslužene na dužnosti kljukanja gusaka naučile su me da osuđeniku ne smem nikada da uskratim ništa osim onoga što moram. U slučaju Beverli Matuomi to zaista nije ništa menjalo. Sutradan me je oko tri po podne pozvao guverner i promenio joj kaznu u doživotnu robiju u ženskom zatvoru u Grejsi Valiju – među deve bez ševe, kako smo ih onda zvali. I kažem vam, kad je Bev prišla mom stolu dežurnog, bilo mi je drago što joj je obla guza otišla levo a ne desno.

Otprilike trideset pet godina kasnije – moralo bi ih biti bar toliko – ugledao sam to ime u novinama, na stranici s nekrolozima, i to pod slikom crne dame ispijenog lica i s oblakom sede kose i naočarima s veštačkim

Zelena milja

dijamantima u uglovima. Bila je to Beverli. Poslednjih deset godina života provela je na slobodi, pisalo je u nekrologu, i skoro sama-samcita je uspela da spase lokalnu biblioteku u Rejns Folsu. Osim toga, učila je decu veronauku, i u toj selendri je bila izuzetno omiljena. BIBLIOTEKARKA UMRLA OD SRČANOG NAPADA, glasio je naslov, a ispod toga je sitnijim slovima pisalo, gotovo kao da se neko naknadno setio da doda: *Provela preko dve decenije u zatvoru zbog ubistva*. Samo su oči, krupne i blistave iza naočara s veštačkim dijamantima u uglovima, ostale iste. Bile su to oči žene koja se, čak ni u sedamdeset i nekoj, ukoliko bi se ukazala preka potreba, ne bi libila da izvuče britvu iz njene plave teglice s dezinfekcionim sredstvom. Ubice se prepoznaju, čak i ako završe kao stare bibliotekarke u pospanim gradićima. Ili ih bar može prepoznati čovek koji je, kao ja, proveo toliko vremena vodeći računa o ubicama. Samo sam se u jednoj prilici zapitao o pravoj prirodi svog posla. I to, mislim, i jeste razlog zbog kojeg pišem sve ovo.

Široki prolaz koji je tekao sredinom Bloka E bio je pokriven linoleumom u boji izmučenih starih limuna, pa su tako ono što su u drugim zatvorima zvali Poslednjom, u Hladnoj planini zvali Zelenom miljom. Ona je, rekao bih, tekla šezdeset dugih koraka od juga prema severu, mereno od vrha do dna. Na dnu je bila disciplinska soba. Na vrhu se prolaz granao. Skretanje ulevo značilo je život – ako se tako moglo nazvati sve ono što se dešavalo u suncem sprženom zatvorskom krugu, ali su mnogi to tako zvali; i mnogi su tako proživeli godine, bez vidljivih posledica. Lopovi, palikuće i seksualni delikventi, svi pričajući svoje sitne priče i šetajući svoje sitne šetnje i sklapajući svoje sitne poslove.

Skretanje udesno, međutim – to je bilo nešto sasvim drugo. Najpre biste ušli u moju sobu (u kojoj je tepih takođe bio zelen; stalno sam planirao da ga promenim, pa nikako nisam stizao), i onda prošli ispred mog stola, kome je s leve strane stajala američka, a s desne državna zastava. Na drugom kraju bila su dvojna vrata. Jedna su vodila u mali ve-ce kojim smo se služili ja i čuvari Bloka E (a povremeno čak i upravnik Murs); druga su se otvarala u svojevrsnu šupu. Tu biste završavali nakon što biste prešli Zelenu milju.

Bila su to mala vrata – ja bih, u prolazu, morao pognuti glavu, a Džon Kofi je čak morao da sedne i provuče se. Potom biste izašli na malo odmorište, pa se niz tri betonske stepenice spustili na daščani pod. Bila je to bedna prostorija bez grejanja i s metalnim krovom, sasvim nalik onima u bloku kome je bila dograđena. Zimi bi bila tako hladna da biste videli sopstveni dah, a

Stephen King

leti bi bilo zagušljivo vruće. Pri pogubljenju Elmera Manfreda – čini mi se da je to bilo u julu ili avgustu 1930 – onesvestilo nam se devetoro svedoka.

S leve strane te šupe je – ponovo – bio život. Alat (sav zaključan u ormariće ispresecane lancima, kao da je reč o karabinima a ne lopatama i pijucima), metražna roba, vreće semena za prolećnu sadnju u zatvorskim vrtovima, kutije s toalet-papirom, palete s uvezanim sirovim tanjirima za zatvorsku keramičarsku radionicu... pa čak i vreće kreča za označavanje linija na terenima za bejzbol i ragbi – koji su bili na mestu zvanom Pašnjak, a u Hladnoj planini jesenja su popodneva željno iščekivana.

A desno – ponovo – smrt. Vesela Varnica glavom i bradom, kako stoji na drvenoj platformi u jugoistočnom uglu šupe, s debelim hrastovim nogama, širokim hrastovim osloncima za ruke koji su upili užasnuti znoj već desetina ljudi tokom poslednjih minuta njihovog života, i s metalnom kapom, koja bi obično drsko visila s naslona, poput kapice za robota s tufnicom iz stripa o Baku Rodžersu. Iz nje je tekao kabl i prolazio kroz gumom obloženu rupu na čađavom zidu koji se dizao iza stolice. Pokraj nje, s jedne strane, bila je pocinkovana kanta. Kad biste pogledali u nju, videli biste krug od sunđera, isečen tako da tačno naleže na metalnu kapu. Pre pogubljenja nju bi natopili slanom vodom, da lakše provede jednosmernu struju koja je tekla kroz žicu i sunđer sve do osuđenikovog mozga.

2

Godina 1932. bila je godina Džona Kofija. Detalji bi se mogli naći po novinama koje se još čuvaju za svakoga kome je stalo do njihovog listanja – za ljude s više energije nego što je ima u ovom veoma starom starcu koji u staračkom domu u Džordžiji odseca poslednje komadiće života. Bila je to vruća jesen, toga se sećam; veoma vruća, zapravo. Oktobar skoro kao avgust, a upravnikova žena Melinda bila je u bolnici u Indijanoli zbog svojih napada. Te jeseni doživeo sam najgoru upalu mokraćnih kanala u životu, ne toliko jaku da bi me smestila u bolnicu, ali zato toliko jaku da sam, svaki put kad bih pustio vodu, pozeleo da umrem. Bila je to jesen Delakroaa, prosedog sitnog Francuza s mišem, onog koji je došao u leto i s kalemom izvodio čudesa. Ali je to ponajviše bila jesen u kojoj je Džon Kofi stigao u Blok E, osuđen na smrt zbog ubistva i silovanja bliznakinja Deterik.

Zelena milja

U svakoj smeni u bloku bilo je četiri do pet stražara, ali su mnogi tu bili sezonci. Din Stanton, Hari Terviliger i Brutus Huel (ljudi su ga zvali „Brutalni“, ali je to bio samo štos, jer on, uprkos krupnoći, bez preke potrebe ne bi ni mrava zgazio), svi su danas već pokojni, a pokojnik je i Persi Vetmor, koji je bio *zaista* brutalan... a da i ne pominjemo koliko glup. Persiju zaista nije bilo mesto u Bloku E, gde je loša narav bila beskorisna a povremeno i opasna, ali je on bio guvernerov rođak, pa je tako ostao.

I baš je on uveo Kofija u blok, uz navodno tradicionalni povik: „Mrtvac hoda! Vidi mrtvacu kako hoda!“

Bez obzira na oktobar, bilo je vruće kao u paklu. Otvorila su se vrata dvorišta za šetnju i pustila snop blistavog svetla, kao i najkrupnijeg čoveka kojeg sam u životu video, ako izuzmemo ponekog tipa koga vidamo na televiziji dole u „klupskoj sobi“ u ovom domu za odrtavale slinavce u kome sam završio. Na rukama je imao lance, a njima mu je bila sapeta i ona bačva od grudi; na zglobovima je imao prstenove, između kojih se vukao lanac i zveckao – dok je prolazio limun-zelenim prolazom između ćelija – odzvanjajući poput šake novčića koji se kotrljaju niz stepenice. S jedne strane bio mu je Persi Vetmor, a s druge mali koščati Hari Terviliger; izgledali su kao deca koja vode uhvaćenog medveda. Uz Kofija je čak i Brutus Huel izgledao kao dete, a Brutalni je bio visok preko sto osamdeset pet, a bio je, bogami, i širok; bio je to ragbista koji je svojevremeno igrao za Državni univerzitet Luizijane, dok nije popadao na ispitima, pa se vratio kući u planine.

Džon Kofi bio je crnac, kao i većina njih koji su došli da malo odsednu u Bloku E pred smrt u krilu Vesele Varnice, i imao je čitava dvesta tri centimetra. Ali uopšte nije bio vižljast poput onih košarkaša na TV-u – bio je širok u plećima i debeo u prsima, isprepletenih mišićima u svim smerovima. Strpali su ga u najveću odeću koju su uspeli da nađu u magacinu, ali su mu manžetne pantalona ipak ostale na polovini nabreklih i izbrazdanih listova. Košulja mu je bila razdrljena ispod grudi, a rukavi se završavali negde na podlakticama. Kapu je držao u velikoj šaci, što je svakako bilo bolje; da ju je nabio na tu kuglu od glave boje mahagonija, ličila bi na onu koju nosi verglašev majmun, samo što je bila plava a ne crvena. Činilo se da bi lance koji su ga sapinjali mogao pokidati lako kao trake na božićnom poklonu, ali, kad biste mu pogledali u lice, shvatili biste da neće učiniti ništa slično. To lice nije bilo tupo – iako je Persi mislio baš tako, pa nije dugo potrajalo i već je počeo da ga zove krembil – nego *izgubljeno*. Stalno se osvrtao, kao

da želi da shvati gde se nalazi. A možda čak i ko je on sam. Isprva mi je izgledao kao crni Samson... pošto ga je Dalila obrijala da postane gladak kao njena verolomna ručica, i oduzela mu svu životnu radost.

„Mrtvac hoda!“, zaturbio je Persi, vukući tog medveda od čoveka za lisice, kao da stvarno veruje da bi ga mogao pokrenuti da on to ne čini sopstvenom voljom. Hari nije rekao ništa, ali se videlo da mu je neprijatno. „Mrtvac...“

„Sad je dosta“, rekoh. Ja sam bio u budućoj Kofijevoj ćeliji; sedeo sam na njegovom krevetu. Znao sam, naravno, da dolazi, i bio sam tu da ga pozdravim i preuzmem, ali sve dok ga nisam ugledao, nisam imao pojma da je toliki. Persi mi je uputio pogled koji je govorio *svi mi znamo da si drka-džija (svi osim, naravno, tog tupavog grmalja, koji je znao samo da siluje i ubija devojčice)*, ali nije rekao ništa.

Sva trojica zastala su pred vratima ćelije koja su stajala otvorena na svojim šinama. Hari me je upitao: „Šefe, jeste li sigurni da želite da ostanete s njim?“, i ja sam potvrdno klimnuo glavom. Nisam baš često u glasu Harija Terviligera primećivao nervozu – za vreme pobune pre šest ili sedam godina bio je stalno uz mene i nikad se nije pokolebao, čak ni kad su počele da kruže glasine da neki od njih imaju pištolje – ali je sada zazvučao baš nervozno.

„Reci, ljudino, hoćeš li mi praviti probleme?“, upitao sam, dok sam sedeo tako na krevetu trudeći se da mi glas ne zazvuči i držanje ne izgleda onako bedno kako sam se osećao – ona mokraćna upala, koju sam već pomenuo, nije još bila tako gadna kao na kraju, ali mi, iskreno govoreći, dan baš nije bio obasjan suncem.

Kofi je polako odmahnuo glavom – jednom levo, jednom desno, pa je vratio u strogi centar. Kad su me njegove oči jednom pronašle, više me nisu ispuštale.

Hari je u ruci držao fasciklu s Kofijevim formularima.

„Daj mu to“, rekao sam Hariju. „Stavi mu u ruku.“

Hari je to uradio. Veliki mutavac dohvatio ih je poput mesečara.

„A sad mi to donesi, ljudino“, rekao sam, i Kofi je to i učinio, grebuci lancima i zveckajući. Da bi uopšte ušao u ćeliju, morao je da pogne glavu.

Odmerio sam ga od glave do pete i nazad, uglavnom samo da se uverim da je njegova visina činjenica a ne optička varka. Bila je stvarna: dvesta tri centimetra. Težinu su mu zapisali kao sto trideset, ali mislim da je to bila

samo procena; sigurno je imao najmanje sto pedeset, možda čak i sto šezdeset kila. Ispod rubrike rezervisane za ožiljke i belege, pedantnim velikim slovima, napisanim krasnopisom Magnusona, starog zatvorenika slobodnjaka u prijemnom, bila je istaknuta jedna reč: Višestruko.

Podigao sam pogled. Kofi se malo pomerio u stranu, i sad sam ugledao Harija kako stoji s druge strane hodnika ispred Delakroaove ćelije – dok nije stigao Kofi, on je bio jedini stanovnik Bloka E. Del je bio slabašan, proćelav muškarac s licem knjigovođe koji zna da će mu uskoro otkriti proneveru. Njegov pripitomljeni miš stajao mu je na ramenu.

Persi Vetmor stajao je naslonjen na dovratak ćelije koja je upravo postala Kofijeva. Iz ručno izrađenih korica izvadio je toljagu od američkog oraha, pa zalupkao po dlanu kao igračkom kojom bi se rado poslužio. I ja, najednom i iznenada, nisam više mogao podneti da bude tu. Možda je to bilo zbog neprimerene vrućine za to godišnje doba, možda je to bilo zbog mokračne upale koja mi je zagrevala prepone i zbog koje me je flanelsko donje rublje nepodnošljivo svrbelo, možda je to bilo zato što sam shvatio da mi je država na pogubljenje poslala crnca koji je samo pola dlake dalje od idiota, i da Persi sasvim očigledno jedva čeka da ga pre toga malo ručno obradi. Verovatno je to bilo zbog svega toga. Ali, u svakom slučaju, na trenutak sam prestao da se obazirem na njegove političke veze.

„Persi“, rekao sam. „U stacionaru upravo vrše veliku selidbu.“

„Za taj deo zadužen je Bili Dodž...“

„To mi je poznato“, odgovorio sam mu. „Idi da mu pomogneš.“

„To nije moj posao“, rekao je Persi. „Moj posao je ovaj veliki blesotup.“ Blesotup je bilo Persijevo šaljivo ime za sve krupne ljude – kombinacija od blesavac i tupavko. Velike prosto nije podnosio. On nije bio mršav, poput Harija Terviligera, ali je bio nizak. Mali petlič, od onih koji vole da započnu kavgu, posebno kad su svi aduti na njihovoj strani. I jako ponosan na svoju kosu. Od koje nikako nije mogao da odvoji ruke na duže.

„Taj posao je završen“, rekao sam. „Idi u stacionar.“

Napućio je donju usnu. Bili Dodž i njegovi premeštali su sanduke i gomile čaršava, čak i krevete; čitav stacionar selio se u novu baraku na zapadnom kraju zatvora. Vruć posao, dizanje teških tereta. Persi Vetmor nije želeo da učestvuje ni u jednom.

„Ima ih tamo i previše“, rekao je.

„Onda idi tamo pa izigravaj šefa“, rekao sam i podigao glas. Video sam kako se Hari trznuo, ali me je uredno ignorisao. Ako guverner zapovedi upravniku Mursu da me šutne zato što sam išao uz pogrešnu dlaku, koga će Hal Murs staviti na moje mesto? Persija? Zvuči kao vic. „Baš me briga, Persi, šta ćeš da radiš, samo mi se na trenutak skloni odavde.“

Na tren sam pomislio da će se pobuniti, pa će stvarno biti frke, dok nam tu Kofi stoji sve vreme, kao najveći zaustavljeni sat na svetu. A onda je Persi zabio svoj pendrek natrag u korice ručne izrade i ukočenim korakom otišao hodnikom. Ne sećam se koji je stražar tog dana sedeo za stolom dežurnog – bio je to, pretpostavljam, jedan od sezonaca – ali se Persiju neosporno nije dopao njegov izgled, jer je u prolazu progundao: „Skidaj taj kez s tog govnama umazanog lica dok ti ga ja nisam skinuo.“ Usledilo je zveckanje ključeva, trenutni blesak vrelog sunca iz dvorišta za šetnju, i onda Persija Vetmora već nije bilo, bar privremeno. Delakroaov miš trčkarao je sitnom Francuzu s ramena na rame, trzajući nitastim brkovima.

„Samo mirno, gospodine Džinglse“, rekao je Delakroa, i miš mu je stao na levo rame baš kao da ga je razumeo. „Budi veoma miran i potpuno tih.“ U Delakroaovom zapevanju je, svojstvenom njegovoj mešanoj indijansko-crnačko-beljoj rasi, ono mir zazvučalo nekako egzotično i strano – kao *mir’hh*.

„Idi lezi, Dele“, rekao sam kratko. „Odmori se malo. Ovo te se ne tiče.“

Učinio je kako sam mu rekao. On je silovao devojčicu i potom je ubio, pa joj posle bacio telo kraj najamne kuće u kojoj je živela, natopio katranskim uljem i zapalio, nadajući se, na nekakav smučeni način, da će tako uništiti i trag svog zločina. Vatra se, međutim, proširila i na samu zgradu, pa je izginulo još šestoro ljudi, od toga dvoje dece. Bio je to jedini zločin koji se u njemu mogao naći, i sad je on opet bio samo čovek blagog ponašanja i zabrinutog lica, ćelavog temena i s dugom kosom koja mu se rasipala preko zadnje strane okovratnika košulje. Još malo pa će i on sestiti na Veselu Varnicu, i ona će se pobrinuti za njegov kraj... ali, ma ko da je bio čovek koji je počinio tu strahotu, on se već odavno izgubio, i sad je ležao na krevetu i puštao svog malog druškana da mu trči po šakama. To je, na neki način, i bilo ono najgore; Vesela Varnica nikad nije spaljivala ono što je bilo u njima, a ni droge koje im danas ubrizgavaju neće uspavati to zlo. Zlo isprazni svoj stan, pa skače na nekog drugog, i ostavlja nam da ubijamo ljuštore koje zapravo i tako više nisu žive.

Zelena milja

Vratio sam svoje interesovanje na grmalja.

„Ako kažem Hariju da ti skine lance, hoćeš li biti dobar?“

On je klimnuo glavom. Bilo je to slično malopredašnjem odmahivanju: dole, gore, natrag u centar. Gledale su me njegove čudne oči. U njima je bila nekakva smirenost, ali ne onakva u kakvu bih se mogao pouzdati. Pozvao sam Harija prstom, i on je došao i otključao lance. Sad više nije pokazivao strah, čak ni dok je klečao kraj Kofijevih nogu, nalik na debla, da mu otključa alke, i to je pomalo opustilo i mene. Hari je bio nervozan zbog Persija, i uzdao sam se u njegov osećaj. Uzdao sam se u osećaj svih svojih stalnih ljudi u Bloku E, s izuzetkom Persija.

Ja imam jedan mali pripremljeni govor koji držim svim novajlijama, ali sam u Kofijevom slučaju zastao, jer je izgledao tako abnormalno, i to ne samo zbog telesne veličine.

Kad se Hari odmakao (Kofi je tokom čitavog obreda otključavanja bio nepokretan, smiren poput belgijskog konja), podigao sam pogled na svog novog pitomca, zalupkao palcem po fascikli i rekao: „Ljudino, imaš li jezik?“

„Da, gospodine, gazda, imam“, odgovorio je on. Glas mu je bio duboko, tiho brujanje. Podsetio me je na tek naštelovani traktorski motor. U njemu nije bilo stvarnog južnjačkog zatezanja – rekao je *da* a ne *dahh* – ali je u njegovom govoru bila izvesna južnjačka konstrukcija, koju sam opazio tek kasnije. Kao da je *došao* s Juga, ali mu nije stvarno i *pripadao*. Glas nije odavao nepismenjaka, ali ni školovanog čoveka. U govoru, kao i u toliko toga, bio je čista zagonetka. Ali su me od svega najviše brinule njegove oči – u njima je bila nekakva smirena odsutnost, kao da je otplovio negde daleko, daleko.

„Zoveš se Džon Kofi.“

„Da, gospodine, gazda, ko i napitak, samo s' drukcije piše.“

„Znao bi, dakle, da se potpišeš? Čitaš i pišeš?“

„Samo ime, gazda“, odgovorio je on smireno.

Uzdahnuo sam, pa mu održao skraćenu verziju svog govora. Već sam zaključio da s njim neće biti problema. I pritom i pogodio i pogrešio.

„Ja se zovem Pol Edžkomb“, rekoš. „Ja sam u Bloku E straž... bog i batina. Ako ti zbog nečega zatrebam, sad znaš koga da tražiš. Ako mene nema, pitaj ovog drugog – on se zove Hari Terviliger. Ili traži gospodina Stantona ili gospodina Hauela. Jesi li me shvatio?“

Kofi je klimnuo glavom.

„Samo nemoj da očekuješ da ćeš dobiti to što želiš pre nego što i mi zaključimo da ti je to potrebno – ovo nije hotel. Pratiš me?“

On je ponovo zaklimao glavom.

„Ovo je miran kutak, ljudino – za razliku od ostatka zatvora. Tu ste samo ti i Delakroa. Nećete raditi; uglavnom ćete samo sedeti. Imaćeš prilike da još jednom razmisliš o svemu.“ Većini je to bilo i previše vremena, ali to nisam rekao. „Ponekad, ako je sve u redu, puštamo i radio. Voliš li radio?“

On je klimnuo glavom, ali nekako kolebljivo, kao da baš nije siguran šta je to uopšte. Kasnije sam otkrio da je to unekoliko i bilo istina; Kofi je prepoznavao stvari kad bi na njih ponovo naišao, ali bi ih u međuvremenu zaboravljao. Poznao je likove iz *Naše Nedeljke*, ali je o poslednjem nastavku imao tek najmaglovitija sećanja.

„Ako se budeš dobro vladao, na vreme ćeš dobijati hranu, nikad nećeš ni videti samicu tamo na kraju hodnika, niti nositi platnenu košulju koja se kopča na leđima. Svakog popodneva pripadaju ti dva sata na šetalištu, od četiri do šest, osim subotom kad ostatak zatvorskog življa igra svoje utakmice ragbija. Nedeljom po podne možeš da primaš posete, ako imaš nekoga ko želi da te poseti. Imaš li, Kofi?“

On je odmahnuo glavom.

„Ni žive duše, gazda“, odgovorio je.

„Pa dobro, onda tvoj advokat.“

„Mislim da sam mu zadnji put video leđa“, odgovorio je Kofi. „Samo su mi ga pozajmili. Ovde u brda ne bi znao da nađe put.“

Pažljivo sam ga pogledao da vidim da li on to pokušava da bude malo duhovit, ali izgleda da nije bilo tako. A zapravo nisam ni očekivao da će biti imalo drugačije. Žalbe nisu bile za ljude poput Džona Kofija, bar ne tada; imali bi svojih pet minuta na sudu, a onda bi svet na njih i zaboravio, sve dok jednog dana u novinama ne bi ugledao pošalicu koja kaže da je oko ponoći neki tip primio svoju dozu struje. Ali čoveka sa ženom, decom ili prijateljima, kojima se mogao nadati nedeljom po podne, bilo je mnogo lakše disciplinovati, ako bi se slutilo da bi s tim moglo biti problema. Ovde to nije bio slučaj, i to je bilo dobro. Zato što je bio tako proketo veliki.

Ja sam se malo promeškoltio na krevetu, pa zaključio da bih se, kad bih ustao, u donjim delovima možda osećao malo bolje, te sam tako i učinio. On se s uvažavanjem odmakao od mene i prekrstio ruke na grudima.

Zelena milja

„Ovde ti, ljudino, može biti i lepo i ružno, zavisi samo od tebe. Ja ti moram reći da samo od tebe zavisi koliko će nam svima biti lepo, jer se na kraju sve svodi na isto. Prema tebi ćemo se ponašati upravo onako kako zaslužuješ. Ima li pitanja?“

„Ostavljate li noću svetlo?“, smesta je upitao, kao da je samo čekao priliku.

Zatreptao sam. Pridošlice u Blok E postavile su mi već mnoga pitanja – jednom čak i kolike mi žena ima sise – ali ovo baš nikada.

Kofi se osmehivao malčice nelagodno, kao da zna da ću ga smatrati opičenim, ali on prosto nije mogao a da ne upita.

„Zato što se nekad pomalo bojim mraka“, rekao je. „Ako sam na novom mestu.“

Pogledao sam ga – u celoj njegovoj veličini – i osetio se čudno dirnutim. Znaju oni čoveka i da dirnu, znate; zato što ih ne vidite u onom crnom minutu kad kuju svoje užase u demonskoj kovačnici.

„Da, ovde je prilično svetlo čitave noći“, odgovorio sam. „Od devet uveče do pet ujutro na Milji gori pola sijalica.“ A onda sam shvatio da on sigurno nema pojma o čemu ja to govorim – jer taj ne bi znao razliku između Zelene milje i misisipijskog mulja – pa sam ga uputio. „To je koridor.“

On je klimnuo, sa vidnim olakšanjem. Ja baš nisam siguran da je znao i šta je koridor, ali je zato video sijalice od dvesta vati pod njihovim žičanim kapama.

I tada sam uradio nešto što još nikada nisam uradio sa zatvorenikom – pružio sam mu ruku. Čak ni danas ne znam zašto sam to uradio. Možda zato što me upitao za svetlo. Ali je zbog toga Hari Terviliger zatreptao, to mogu da kažem. Kofi mi je uhvatio ruku začuđujuće nežno, i ruka mi je skoro nestala u njegovoj, i to je bilo sve. Uhvatio sam još jednog noćnog leptira u svoju bočicu s eterom. Završili smo.

Izašao sam iz ćelije. Hari je povukao vrata po šinama i zaključao obe brave. Kofi je još trenutak-dva ostao na istom mestu, kao da ne zna šta sada, a onda je seo na krevet, sklopio divovske ruke među kolenima, pa pognuo glavu kao da tuguje ili se moli. Onda je rekao nešto čudno svojim čudnim, skoro južnjačkim glasom. Čuo sam to savršeno jasno, i mada u tom trenutku baš nisam znao mnogo o tome šta je uradio – što zapravo i ne morate da znate da biste čoveka hranili i timarili do časa kad mora da vrati svoje dugove – od toga se i danas smrznem.

„To je bilo jače od mene, gazda“, rekao je. „Pokušao sam da popravim, ali je već bilo prekasno.“

„Ti bi mogao da imaš problema s Persijem“, rekao je Hari dok smo se hodnikom vraćali u moju sobu. Din Stanton, u neku ruku moja druga zamena – što mi zapravo i nismo imali, ali bi tu situaciju Persi Vetmor rešio dok kažeš keks – sad je sedeo za mojim pisaćim stolom i ažurirao dosijee, posao koji ja nikada nisam postizao da uradim. Kad smo ušli, jedva da je podigao pogled; samo je jagodicom kažiprsta gurnuo svoje male naočare i ponovo zaronio u papirologiju.

„S tim gologuzanom imam problema još od prvog dana“, rekao sam pa oprezno odvojio pantalone od prepona i trgnuo se. „Jesi li čuo šta je vikao kad je doveo onog velikog trapavca?“

„Nisam mogao da ne čujem“, odgovorio je Hari. „Znaš da sam bio tu.“

„Ja sam bio u ve-ceu, i čuo sam ga sasvim dobro“, rekao je Din. Privukao je list papira, stavio ga na svetlo da vidim da je na njemu, osim otkucanog teksta, još i kružni trag šoljice za kafu, pa ga bacio u kantu za đubre. „Mr-tvac hoda'. Sigurno je to pročitao u nekom od svojih obožavanih magazina.“

Što je verovatno bila istina. Persi Vetmor bio je strastveni čitalac *Argosi*, *Stag* i *Mens advencers*. Izgleda da je u svakom broju bila bar po jedna priča iz zatvora, i Persi ih je čitao s pohlepom istraživača. Kao da je pokušavao da otkrije odgovor na pitanje kako da se ponaša, i verovao da će ga naći u tim časopisima. On je stigao baš kad smo odradili Antonija Raja, inače plaćenog ubicu – i on zapravo još nikada nije učestvovao u pogubljenju, iako je na jednom bio svedok, ali iz komore s prekidačem.

„On poznaje ljude“, rekao je Hari. „A ima i veza. Pozvaće te na odgovornost zato što si ga oterao odavde, a još više zato što si očekivao da će on za svoju platu nešto i raditi.“

„Ja to nisam ni očekivao“, odgovorio sam, baš kao što i nisam... ali sam se bar nadao. Bil Dodž nije bio od onih koji bi te pustili da se samo motaš okolo i baviš se teškim nadgledanjem. „Zasad me najviše zanima ovaj veliki. Hoćemo li s njim imati problema?“

Hari je odlučno odmahnuo glavom.

„Na suđenju u okrugu Trapingus bio je miran kao bubica“, odgovorio je Din. Skinuo je svoje sitne naočare bez okvira i počeo da ih trlja o košulju. „Naravno da je na njemu bilo više lanaca nego što ih je Skrudž video na

Marlijevom duhu, ali bi ih poslao dođavola, samo da se malo ritnuo. Malo se igram rečima, sinko.“

„Znam“, odgovorio sam, iako nisam znao. Prosto nisam hteo da mu dopustim da bude pametniji od mene.

„Baš je veliki, a?“ rekao je Din.

„Jeste“, složio sam se. „Čudovišno veliki.“

„Možda ćemo Veselu Varnicu morati da prepravimo u Superrernu, da možemo da mu ispečemo dupe.“

„Ništa ti ne brini za Veselu Varnicu“, odgovorio sam rastreseno. „I veći su na njoj postajali manji.“

Din se uhvatio za nos, na mesto gde su mu naočare ostavile par crvenih fleka, pa klimnuo glavom. „Jeste“, rekao je. „Ima tu istine, zaista.“

A ja sam upitao: „Zna li iko od vas odakle se stvorio kad se pojavio u... Teftonu? Je l' to bio Tefton?“

„Jeste“, odgovorio je Din. „Tefton, dole u okrugu Trapingus. Šta je bilo pre nego što se pojavio i učinio to što je učinio, to, čini se, ne zna baš niko. Rekao bih da je naprosto lunjao. Ako te baš mnogo zanima, mogao bi to da vidiš po novinama u zatvorskoj biblioteci. Nju verovatno sele tek sledeće nedelje.“ Široko se nasmešio. „Iako ćeš onda morati da slušaš kako tvoj mali ljubljeni iznad tebe stenje i skida ti sve po spisku.“

„Možda ću malo priviriti“, odgovorio sam, i onda sam po podne to i uradio.

Zatvorska biblioteka bila je u dnu zgrade koja je trebalo da postane auto-mehaničarska radionica – takav je bar bio plan. Neko će time napuniti džepove, eto što sam ja o tome mislio, ali je Velika kriza bila u punom zamahu, pa sam svoje mišljenje zadržao za sebe – baš kao što je trebalo da zadržim i jezik za zubima u pogledu Persija, ali čovek ponekad prosto ne može da stavi katanac. Čoveka njegova usta, u većini slučajeva, uvale u nevolje veće od onih u koje bi ga kita ikada mogla uvaliti. A ta auto-mehaničarska radionica se i tako nikad nije dogodila – s proleća se zatvor preselio šezdeset milja niz put, sve do Brajtona. Opet poslovi ispod tezgje. Opet lova u nečiji džep. S čim ja nemam ništa.

Uprava se preselila u novu zgradu na istočnoj strani dvorišta; stacionar su preselili (a kojem je to seoskom balvanu uopšte palo na pamet da stacionar smesti na sprat, samo je još jedna od životnih misterija); u biblioteci je još bilo nešto knjiga – iako se baš ne bi moglo reći da ih je ikada bilo mnogo – i bila je skoro prazna. Stara zgrada bila je vruća kutija od preklapljenih dasaka, i kao stešnjena ramenima blokova A i B. Na nju su se naslanjala

njihova kupatila, pa je čitava zgrada stalno plivala u onom neodređenom smradu mokraće, koji je verovatno bio jedini valjani razlog za selidbu. Biblioteka je imala oblik slova L, i nije bila mnogo veća od moje sobe. Pogledom sam potražio ventilator, ali su svi već bili nestali. Unutra je bilo najmanje četrdeset stepeni, i čim sam seo, osetio sam kako mi vrućina kucka u preponama. Kao zub pod upalom. Znam da je to apsurdno, uzmemo li u obzir o kojoj je regiji reč, ali mi na um dolazi samo to poređenje. A kad bih pustio vodu, i neposredno posle toga, bivalo bi mi još i mnogo gore, a neposredno pre dolaska, učinio sam baš to.

Tu je, napokon, osim mene, bio samo još jedan gost – suvonjavi stari robijaš slobodnjak Gibons, zadremao u uglu, s romanom o Divljem zapadu u krilu i s kapom nabijenom na oči. Nije ga mučila vrućina, kao što ga nisu mučili ni povici, teški udarci i povremene psovke iz stacionara na spratu (gde je sigurno bilo bar za pet stepeni toplije, a u čemu će Persi Vetmor, nadao sam se, znati da uživa). Nisam ga mučio ni ja, nego sam zaobišao ugao i pošao do kraće stranice L-a, gde su stajale novine. Pomislio sam da su možda otišle zajedno s ventilatorima, uprkos svemu što je Din rekao. To se, međutim, nije dogodilo, i bilo je prilično lako pronaći celu priču o bližnakinjama Deterik; bila je to vest za naslovnu stranu sve od trenutka izvršenja zločina u julu, pa do suđenja krajem avgusta i početkom septembra.

Ubrzo sam zaboravio i na vrućinu, i lupanje na spratu, i škripavo hrkanje starog Gibonsa. Pomisao na te dve majušne devetogodišnje devojčice – na njihove paperjaste glavice pokrivene plavom kosicom i očaravajući smešak – povezana s Kofijevim glomaznim mrakom, bila je neprijatna, ali se nije mogla odagnati. S obzirom na njegovu veličinu, lako je bilo zamisliti i da ih je pojeo, poput diva iz bajke. Ali ono što im je zaista uradio bilo je još gore, i imao je ludu sreću što ga nisu linčovali na licu mesta, na obali reke. To, mislim, pod uslovom da čekanje na šetnju Zelenom miljom i sedanje u krilo Vesele Varnice smatrate srećom.

4

Kralj konoplje bio je na Jugu svrgnut još sedamdeset godina pre svih ovih događaja, da više nikad ne postane kralj, ali je tih godina četvrte decenije ovog veka opet malo živnuo. Nije više bilo plantaža konoplje, ali je zato u